

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLI AYRIMCILIĞINA İLİŞKİN TUTUMLARININ İNCELENMESİ

EXAMINING NURSING STUDENTS' BEHAVIORS RELATED TO ELDERLY DISCRIMINATION

Doç.Dr. Ayten ZAYBAK*

Doç.Dr. Ülkü GÜNEŞ*

Ar.Gör. Handan ÖZDEMİR*

Ar.Gör. Leyla BARAN*

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

Bu araştırma 11-14 Kasım 2014 tarihinde yapılan "XVIII. International Nursing Research Congress" de sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, Ocak 2013 - Mayıs 2014 tarihleri arasında, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim gören, araştırmaya katılmayı kabul edilen 116 son sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak, "Birey Tanım Formu" ve "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdelik dağılımlar ile, Student t testi, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis analizleri kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin % 79.6'sının kız ve %54.3'ünün 22-24 yaş grubunda ve % 61.2'sinin en uzun süreli yaşadığı yerleşim yerinin il olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %53.4' ünün yaşlı ile birlikte yaşama öyküsünün olduğu ve %55.2'sinin mezun olduktan sonra yaşlı bireyler ile çalışmak istemediği belirlenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 85.75±10.35 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyut puan ortalamaları; "Yaşlının Yaşamını Sınırlama"sında 34.01±4.31, "Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık"ta 29.56±4.88, "Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık"ta 22.18±3.49 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, yaşlı bireyle yaşama ve mezun olduktan sonra yaşlı bireylerle çalışmayı isteme durumlarına göre elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05).

Sonuç: Bu çalışma sonucunda öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının olumlu olduğu yönde belirlenmiştir. Çalışmanın farklı eğitim kurumlarında karşılaştırılmalı olarak yapılması, mevcut eğitim programlarında verilen yaşlılık ve hemşirelik bakımı konularının tutumlara etkisini belirlemede yararlı olacaktır. Ayrıca öğrencilerin mezuniyet sonrasındaki tutumlarının

ve etkileyen etmenlerin incelenmesi, olumlu tutumların sürdürülebilirliği ve daha olumlu duruma getirilmesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı bireyler, yaşlı ayrımcılığı, tutumlar, öğrenci hemşireler.

ABSTRACT

Objective: *This research was carried out to examine nursing students' behaviors related to elderly discrimination.*

Methods: *This descriptive research was carried between dates of January 2013 and May 2014 with 116 last grade students who were studying in a Ege University Nursing Faculty and accepted to participate in research. As a data collection tool, "Individual Identification Form" and "Elderly Discriminative Behavior Scale" were used. In analysis of data the percentage, mathematical average, Student's t-test, Mann-Whitney U and Kruskal Wallis tests were used.*

Results : *At the end of research it was identified that 79.9 % of the students included in the scope of research were women, 54.3 % were in 22-24 age group and 52.3 % have resided in town long time. At the end of research it was identified that 53.4% of the students have background of living an elderly person and 55% of students don't want to work with elderly individuals after graduating. In research the mean scores of "Elderly Discriminative Behavior Scale" was found as 85.75 ± 10.35 . The total mean scores of subdimensions were as follows; 34.01 ± 4.31 in "Limiting Elderly Life"; 29.56 ± 4.88 in "Positive Discrimination toward Elderly" and 22.18 ± 3.49 in "Negative Discrimination toward Elderly". A statistically significant difference was not detected between students' status of living/not living with an elderly person previously and their behaviors related to elderly discrimination ($p > 0.05$).*

Conclusion: *It was identified that students were in good attitude related to elderly discrimination. Of making a comparative study in different educational institutions will be helpful in determining the impact old age and nursing care provided in existing training programs on attitudes. In addition, it is important in terms of sustainability and the introduction of more favorable conditions and positive attitudes examination of factors affecting students and their attitudes after graduation.*

Key Words: *Elderly persons, ageism, attitudes, nursing students.*

GİRİŞ

Yaşlılık, fizyolojik bir olay olarak ele alınıp, fiziksel ve ruhsal güçlerin bir daha yerine gelemeyecek şekilde kaybedilmesi, organizmanın iç ve dış etmenler arasında denge kurma potansiyelinin azalması, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden gerilemesi şeklinde tanımlanmaktadır (Çilingiroğlu ve Demirel 2004). Dünya Sağlık Örgütü'nün 65 yaş ve üzeri olarak kabul ettiği yaşlılık, fiziksel ve mental fonksiyonlarda yetersizliklerin arttığı bir dönemdir (Kocataş ve ark. 2004, Çeçen ve Özbayır 2010). Yaşlılık, önüne geçilmesi mümkün olmayan biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleri ile sorunları olan bir süreçtir (Çilingiroğlu ve Demirel 2004). Biyolojik yaşlılık; gelişim süreci içinde vücut organları ve sistemlerindeki yapısal ve işlevsel değişimdir. Psikolojik yaşlılık; kişinin gelişim süreci içinde deneyimlerinin artmasına bağlı olarak oluşan davranış değişiklikleri ve uyumsuz davranış kapasitesidir. Sosyolojik yaşlılık; tanımı ise, yaşam boyunca kişinin toplumsal rolleri ve statüsü, beklentileri ve

normların değişmesi ile ilgilidir (Taşçı ve Saruhan 2006). Son yüzyılda, tıptaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda hastalıkların önlenmesi, erken dönemde teşhis ve tedavi olanaklarının artması, sağlıklı yaşam tarzının desteklenmesi ve benimsenmesi gibi nedenlerle ortalama yaşam süresinde artış olmuş ve bütün bunların sonucunda dünyadaki yaşlı nüfus oranı da artmıştır (Çilingiroğlu ve Demirel 2004, Özdemir ve ark. 2005, Akdemir ve ark. 2007). Ortalama yaşam süresinin uzaması ile nüfusun yaşlanması olarak adlandırılan demografik değişimin etkileri toplumlarda farklı şekillerde görülmektedir. Toplumun sosyokültürel yapısı, bireylerin ve toplumun yaşlılığı algılayışı, yaşlanmaya yönelik tutum ve davranışlarında ki değişiklikler, yaşlıya sunulan hizmetlere yansımakta ve çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlardan biri de ileri yaşlarda ortaya çıkan bir sorun olan “yaşlı ayrımcılığı”dır (Akdemir ve ark. 2007).

İlk defa 1969’da Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü’nce kullanılan yaşlı ayrımcılığı kavramı, Robert Butler (1980), tarafından “Yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir ideoloji türü” olarak tanımlanırken, Palmore (2004) yaşlı ayrımcılığını; “İleri yaştaki bireylere yönelik önyargıyı, tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade eden bir terim” olarak tanımlamıştır. Genellikle yaşlı ayrımcılığı; kronolojik olarak kavramsallaştırmaya dayanmakta ve yaşlandıkça oluşan yetersizliklerin, sınırlılıkların ve olumsuz değişikliklerin yorumlanması olarak tanımlanmaktadır (Erdemir 2002, Çilingiroğlu ve Demirel 2004, Yılmaz ve Özkan 2010).

Yaşlı bireylerle ilgili olarak “Yaşlı hastadır, cinsiyetsizdir, çirkindir, güçsüzdür ve zihinsel olarak yetersizdir” gibi ön yargı ve tutumlarla birçok alanda karşılaşmakta (Güven ve ark. 2012), yaşlanma süreci ile ilgili olarak meydana gelen fiziksel, zihinsel ve psikolojik değişikliklere bağlı olarak yaşlı bireylerin ayrımcılığa uğradığı belirtilmektedir (Soyuer ve ark. 2010). Yaşlılık tüm yaşam faaliyetlerinde, üretkenlikte, yeterlilikte, bireysellik ve bağımsızlıkta azalma süreci olarak görülmektedir. Yaşlıya ve yaşlılığa kalıplaşmış düşüncelerle, ön yargılarla bakılmaktadır. Bu önyargı ve tutumlar, işyerlerinde ve sosyal yaşantıda sıklıkla görülmektedir (Çilingiroğlu ve Demirel 2004). Sağlık hizmetleri açısından bakıldığında, sağlık çalışanları yaşlıların kronik sorunları ile uğraşmak yerine, genç hastaların akut sağlık sorunlarına odaklaşmayı tercih edebilmektedirler. Günümüz toplumunda birçok çalışma yaşlı ayrımcılığının oldukça yaygın olduğunu göstermesine rağmen bunun saptanması oldukça zordur ve birçok klinik alanda yaşlı bakımının istenmeyen bir çalışma alanı olduğu bildirilmektedir (Akdemir ve ark. 2007, Güven ve ark. 2012, Adıbelli ve ark. 2013).

Yaşlı ayrımcılığı ile ilgili literatürde, yaşlı bireylere karşı ayrımcı davranış gösterenlerin çoğunluğunu gençlerin olduğu bildirilmektedir (Soyuer ve ark. 2010). İleride sağlık bakım ekibi içinde yer alacak öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin daha olumlu, saygılı, hoşgörülü tutum ve davranış geliştirmeleri, bu öğrencilerin gelecekteki çalışma yaşamında yaşlı bireylere hizmet sunumunda yararlı olacaktır. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı tutumlarını belirlemeye yönelik yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu (Burbank ve ark. 2006, Hweidi

ve Al-Obeisat 2006, Lambrinou ve ark. 2009, Wang ve ark. 2009), bazı çalışmalarda ise negatif olduğu bildirilmektedir (Happell ve Broker 2001, Söderhamn ve ark. 2001, Aud ve ark. 2006). Bununla birlikte, bazı çalışmalarda öğrencilerin mezuniyet sonrası yaşlılarla çalışmak istemedikleri bulunmuştur (Courtney ve ark. 2000; Happell ve Broker 2001, McLafferty ve Morrison 2004).Yapılan çalışmalar öğrencilerin negatif tutumlarının yaşlıları pasif, sıkıcı, kırılğan, depresif ve inatçı olarak görmelerinden kaynaklandığını vurgulamaktadır (Happell ve Broker 2001, Aud ve ark. 2006). Yaşlılarla olan olumlu klinik deneyimleri, öğrencilerin yaşlılara karşı tutumunu da olumlu yönde etkileyebilmekte (Fitzpatrick ve ark. 2004), aynı zamanda hemşirelik eğitimi veren kurumlarda geriatri hemşireliğini içeren öğretim programının olması, öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutum geliştirmelerinde önemli rol oynayabilmektedir (Williams ve ark. 2007, Yılmaz ve ark. 2010).

Yaşlı bakımı interdisipliner bir ekip yaklaşımı gerektirmektedir ve hemşire bu ekipte yadsınamaz bir yere ve öneme sahiptir. Bugünün öğrenci hemşireleri aynı zamanda yarının birer bakım profesyoneli olduğu için, yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutumlarının olması verecekleri bakımın kalitesinde de etkili olacaktır (Lovell 2006). Yakın bir zamanda mezun olacak olan hemşirelik öğrencilerinin, birçoğunun meslek yaşamında yaşlı bireylere bakım vermek durumunda olacağı düşünüldüğünde, hemşirelik öğrencilerin yaşlılara karşı olumlu tutum geliştirmeleri son derece önemlidir. O nedenle hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumları ve etkileyen etmenlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların farklı örneklem gruplarında yapılması mevcut literatüre katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bunun yanında, çalışma sonuçlarının yaşlı bireylere verilen bakımın kalitesinin artırılması çalışmalarına da yön vermesi ve katkı sağlaması bakımından yararlı olacağı düşünülmüştür.

AMAÇ

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin tutumlarını etmenleri incelemek amacıyla yapılmış tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma, Ocak 2013-Mayıs 2014 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi son sınıf öğrencilerinde yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesinde öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri (N=142) oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçim yöntemine gidilmemiş olup evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırma için ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Araştırmada 128 öğrenciye anket uygulanmış ancak 12 öğrencinin anket sorularını eksik doldurduğu için örneklem dışı bırakılmıştır. Böylelikle 116 öğrenci araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması: Veriler, araştırmacılar tarafından anket yöntemi ile toplanmıştır. Verilerin toplanmasında öncelikle öğrencilere çalışma hakkında bilgi

verilerek onamları alınmış daha sonra araştırmaya katılmayı kabul edenlere anket formları dağıtılmıştır. Öğrencilerin anket formlarını doldurmaları ortalama olarak 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin toplanmasında öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, yerleşim yeri, yaşı ile aynı evde yaşama durumu gibi tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesine yönelik olan "Birey Tanıtım Formu" ve "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" (YATÖ) kullanılmıştır.

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği: Vefikuluçay tarafından 2008'de geliştirilerek geçerlik güvenirliği yapılan ölçeğin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 0.80'dir. Ölçek 23 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipindedir. Ölçeğin ifadeleri, "Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)", "Katılmıyorum (2 puan)", "Kararsızım (3 puan)", "Katılıyorum (4 puan)" ve "Tamamen Katılıyorum (5 puan)" şeklindedir. Ölçekten alınabilecek maksimum puan "115", minimum puan ise "23"dür. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır. Yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği "Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama", "Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık" ve "Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık" olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Yaşlılığın yaşamını sınırlama boyutu; toplumun yaşlı bireyin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarıdır ve 9 maddeden oluşan bu boyutun puan aralığı 9-45 dir. Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık boyutu; toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarıdır ve 8 maddeden oluşan bu boyutun puan aralığı 8-40'dır. Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık boyutu ise toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarıdır ve 6 maddeden oluşan bu boyutun puan aralığı 6-30'dur (Vefikuluçay 2011).

Verilerin Analizi: Elde edilen verilerin istatistiksel olarak değerlendirilmesi SPSS 16.0 paket programında yapılmıştır. Verilerin analizinde sayı, yüzdelik dağılım, aritmetik ortalama ile Student t testi, Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis analizleri kullanılmıştır.

Araştırma Etiği: Araştırmanın yapılabilmesi için, Ege Üniversitesi Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Etik Kurulu'ndan ve Hemşirelik Fakültesi Dekanlığı'ndan yazılı, örneklem kapsamına alınan öğrencilerden sözlü izin alınmıştır. Araştırmada kullanılan Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin, Türkiye'deki geçerlilik çalışmasını yapan yazardan yazılı izin alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre YATÖ ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

Tanıtıcı Özellikler	n %	Yaşlılığın Yaşamını Sınırlama X±Ss	Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık X±Ss	Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık X±Ss	YATÖ Toplam Puan
Cinsiyet					
Kız	92 79.6	33.87±4.08	29.37±4.84	21.85±3.61	85.10±10.21
Erkek	24 20.4	34.51±5.14	29.70±5.17	23.07±3.06	87.29±11.00
		z= -,775 p=0,438	z= -,430 p=0,667	z= -,1466 p=0,143	z= -,922 p=0,356

Yaş						
22 yaş altı	22	18.9	32.92±3.98	28.37±3.61	21.22±4.33	82.51±9.27
22-24 yaş	63	54.3	34.07±4.31	29.58±5.24	22.22±3.25	85.88±10.34
25 yaş ve üzeri	31	26.8	35.22±4.73	30.40±5.21	23.09±2.94	88.72±11.25
			$\chi^2=5,705$ $p=0,058$	$\chi^2=4,010$ $p=0,135$	$\chi^2=2,328$ $p=0,312$	$\chi^2=6,718$ $p=0,055$
Yerleşim Yeri						
İl	71	61.2	34.49±4.32	29.09±5.08	21.98±3.56	85.57±10.57
İlçe	45	38.8	33.21±4.32	30.07±4.56	22.43±3.45	85.73±10.22
			$t=1,501$ $p=0,619$	$t=-1,014$ $p=0,485$	$t=-,655$ $p=0,778$	$t=-,075$ $p=0,587$
Yaşlı ile aynı evde yaşama durumu						
Evet	54	46.6	34.29±4.52	30.11±4.30	22.46±3.31	86.87±9.82
Hayır	62	53.4	33.77±4.20	28.84±5.36	21.86±3.70	84.48±10.86
			$t=-,631$ $p=0,427$	$t=-1,371$ $p=0,070$	$t=-,903$ $p=0,316$	$t=-,217$ $p=0,296$
Yaşlı bireylerle çalışmayı isteme durumu						
Evet	52	44.8	34.15±4.51	29.34±4.83	22.34±3.30	85.84±10.39
Hayır	64	55.2	33.90±4.18	29.73±4.95	22.04±3.65	85.68±10.41
			$t=0,794$ $p=0,390$	$t=-,424$ $p=0,837$	$t=0,458$ $p=0,629$	$t=0,082$ $p=0,914$

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %79.6'sının kız, %54.3'ünün 22-24 yaş grubunda ve %61.2'nin en uzun süreli yaşadığı yerleşim yerinin il olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin %53.4'ünün yaşlı ile birlikte yaşama öyküsünün olduğu ve %44.8'inin mezun olduktan sonra yaşlı birey ile çalışmak istediği belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin YATÖ Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

YATÖ Alt Boyutları	Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm Ss$	Min.-Mak.	Madde Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm Ss$
Yaşlının Yaşamını Sınırlama	34.01±4.31	21-43	3.77±0.31
Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık	29.56±4.88	18-37	3.70±0.49
Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık	22.18±3.49	11-28	3.69±0.58
YATÖ Toplam	85.75±10.35	58-106	3.72±0.35

Öğrencilerin YATÖ toplam ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 2'de gösterilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalaması 85.75±10.35, "Yaşlının Yaşamını Sınırlama" alt boyutu ortalaması 34.01±4.31, "Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık" alt boyutu ortalaması 29.56±4.88 ve "Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık" alt boyutu ortalaması 22.18±3.49 olarak bulunmuştur. YATÖ madde puan ortalaması toplam ölçekte 3.72±0.35, "Yaşlının Yaşamını Sınırlama" alt boyutunda 3.77±0.31, "Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık" alt boyutunda 3.70±0.49, "Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık" alt boyutunda 3.69±0.58 olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerine göre elde edilen ölçek puan ortalamaları Tablo 1'de görülmektedir. Veriler incelendiğinde, öğrencilerin cinsiyet ve yaş gruplarına göre elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak fark olmadığı bulunmuştur ($p>0.05$). Benzer şekilde öğrencilerin yerleşim yeri, yaşlı ile aynı evde yaşama öyküsünün bulunması durumu ve mezun olduktan sonra yaşlı bireylerle çalışmayı isteme durumlarına göre yaşlı ayrımcılığına yönelik tutum puanları arasındaki fark incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak önemli bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Tablo 1).

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelendiği bu çalışma sonucunda; öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamasının 85.75 ± 10.35 ve madde puan ortalamasının da 3.72 ± 0.35 olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin ölçek alt boyut madde puan ortalamaları incelendiğinde de puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Ölçekte alınabilecek en düşük ve en yüksek (Min.-Mak.=23-115) puanlar gözönünde bulundurulduğunda öğrencilerin yaşlıya yönelik tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir. İlgili literatüre bakıldığında, üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı olumlu tutuma sahip olduklarını gösteren çalışmaların bulunduğu görülmektedir (McConatha ve ark. 2004, Kishimoto ve ark. 2005, Ryan ve ark. 2007, Voogt ve ark. 2008, Soyuer ve ark. 2010, Güven ve ark. 2012, Ünal ve ark. 2012, Yılmaz ve ark. 2012, Koç ve ark. 2013). Hemşirelik öğrencileri ile yapılan çalışmalarda yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği puan ortalamaları Soyuer ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında 70.6 ± 9.5 , Güven ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında 71.60 ± 8.12 , Ünal ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında 68.4 ± 9.1 olarak bulunmuş ve öğrencilerin olumlu tutuma sahip oldukları belirtilmiştir. Benzer olarak, Yılmaz ve arkadaşlarının (2010) hemşirelik öğrencileriyle yapmış oldukları çalışma sonucunda da, öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları ($ort=100.92\pm 5.62$) belirlenmiştir.

Hemşirelerin, bakımın merkezinde yer alan meslek üyeleri olması nedeniyle yakın bir gelecekte sağlık bakım hizmetlerinde çalışmaya aday olan, hemşirelik son sınıf öğrencilerinin tutumlarının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin olumlu tutum içinde olmaları, yaşam süresinin uzamasıyla birlikte her geçen gün artan yaşlı nüfusla bağlantılı olarak kronik hastalıkların artması ve sağlık bakım gereksinimi olan yaşlı bireylerde de artış olması gerçeği karşısında önemli bir sonuçtur. Çalışmamız sonucunda, öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip olmasının, fakültemizin hemşirelik öğretim programında yaşlı birey özelliklerinin ve yaşlı bakımının yer almasının ve öğrencilerin mezun olduktan geriatri hemşiresi olarak çalışabilecekleri hastane, rehabilitasyon merkezleri, yaşlı bakım evleri ve evde bakım hemşireliği yapan kurumların yakından tanıtılmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Literatürde, cinsiyetler arasında yaşlı tutumu ile ilgili farklılık olmadığını bildiren çalışmaların yanı sıra (McLafferty ve ark. 2004, Soyuer ve ark. 2010, Vefikuluçay 2011), cinsiyetlere göre farklılık bulunduğunu bildiren çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan

Mandiracıoğlu ve ark. (2004) çalışmalarında yaşlılara hizmet veren kadın personelin erkeklerden daha fazla sorun yaşadığını, Adelman ve ark. (1991) ise kadın hekimlerin yaşlı hastalarına daha sıcak yaklaştıklarını ve daha fazla zaman ayırıp bilgi verdiklerini tespit ettiklerini bildirmişlerdir. Öğrenci grupları ile yapılan çalışmalardan Fitzgerald ve arkadaşlarının (2003), yapmış oldukları araştırma sonucunda kız öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumlarının erkek öğrencilerden daha olumlu olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Vefikuluçay ve Terzioğlu'nun (2011) ve Güven ve arkadaşlarının (2012), üniversite öğrencileriyle yapmış oldukları çalışma sonuçlarında, kız öğrencilerin yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu çalışma sonuçlarından farklı olarak, Soyuer ve arkadaşlarının (2010), sağlık yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına tutumlarını inceleyen çalışmaları sonucunda erkek öğrencilerin YATÖ puanları kız öğrencilere göre yüksek olmakla beraber gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır. Bizim çalışmamızda da Soyuer ve arkadaşlarının çalışmasıyla benzer şekilde, erkek öğrencilerin puanları göreceli olarak daha yüksek olmakla birlikte gruplar arasında fark saptanmamıştır. Ancak çalışma örnekleminde yer alan erkek öğrenci oranının oldukça düşük olmasının bu sonuç üzerinde etkili olabileceği, bu nedenle cinsiyetin yaşlı ayrımcılığı tutumuna etkisinin belirlenmesinde gruplardaki cinsiyet dağılımlarının birbirine daha yakın olduğu çalışmalara gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin yaş gruplarına göre, yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte, 25 yaş ve üzeri öğrencilerin ölçek puan ortalamaları diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bulunmuştur. Soyuer ve arkadaşlarının (2010), yapmış oldukları çalışma sonucunda yaş gruplarına göre öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmazken, "yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılığı" alt boyutu puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Yılmaz ve arkadaşlarının (2010), yapmış oldukları araştırma sonucunda, öğrencilerin yaş gruplarına göre, yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte, yaş ile olumlu tutum arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Tıp öğrencilerinde yapılan çalışmalarda da, yaş arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu bir bakış açısının geliştiği bildirilmiştir. (Wilkinson 2002, Hughes 2008). Bu sonucun, öğrencilerin üniversite öğrenimi, erişkinliğe geçiş gibi faktörlerin yanı sıra süperegö gelişimi ile bir yönden de kişinin yaşının ilerlemesi ile yaşlanma sürecine kendisinin de aday olduğu gerçeğini kavraması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yerleşim yerine göre yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu literatürde yer alan araştırmalar ile örtüşmektedir. Yılmaz ve arkadaşlarının (2010) ve Soyuer ve arkadaşlarının (2010) yapmış oldukları çalışma sonuçlarında, öğrencilerin yerleşim yerine göre yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Çalışma sonuçları, öğrencilerin yerleşim yerlerinin yaşlı ayrımcılığına tutumlarında etkili olmadığını bildiren çalışma sonuçlarını destekler özelliktedir. Bu sonuçlar; toplumun alt kültürlerinden ziyade ana kültürün belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmamızın sonucunda, yaşlı ile aynı evde yaşama durumuna göre elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak fark olmamakla birlikte, yaşlı birey ile aynı evde bulunma öyküsü olan öğrencilerin tutum puanlarının diğer öğrencilere göre göreceli olarak daha yüksektir. Benzer şekilde Yılmaz ve arkadaşlarının (2010), yapmış oldukları çalışma sonucunda yaşlı ile aynı evde yaşama öyküsüne sahip öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu, fakat gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Güven ve arkadaşlarının (2012) yapmış oldukları araştırma sonucunda, yaşlı bireylerle yaşama öyküsüne sahip olan öğrencilerin, yaşlı ile yaşama süresinin artışıyla yaşlıya yönelik olumlu tutumunda arttığı belirlenmiştir. Ünal ve arkadaşlarının (2012) geriatri merkezi çalışanlarında yapmış oldukları araştırma sonucunda, yaşamının herhangi bir döneminde aile içinde yaşlı ile birlikte yaşayan çalışanların yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları yaşamayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Diğer bazı çalışmalarda da, büyükanne ve büyükbabalarıyla iletişimi olan öğrencilerin yaşlı bireylere karşı daha olumlu tutumlara sahip oldukları saptanmıştır (McConatha ve ark. 2004, Voogt ve ark. 2008, Güven ve ark. 2012). Gallagher ve ark. (2006) çalışmalarında, yaşlılarla uzun süre birlikte olan hemşirelerin yaşlılara ilişkin olumlu duygulara sahip olduğunu bildirmişlerdir. Bu çalışma ve diğer çalışmadan elde edilen sonuçlarının, evinde yaşlı bir bireyle yaşama deneyimi olanların tutumlarının daha olumlu olduğu yönünde olduğu görülmektedir. Bu nedenle yaşlı bireyle aynı ortamda yaşama deneyimi olan öğrencilerin yaşam döngüsünün bir parçası olan yaşlılık dönemini tanıyarak, yaşlılara yönelik olumlu tutum ve bakış açısı kazanmış olabilecekleri söylenebilir.

Herdman yaptığı çalışma (2002) sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun yaşlı bireylerle çalışmak istediklerini belirtmiştir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bazı çalışmalarda ise öğrencilerin negatif tutumları nedeni ile mezun olduktan sonra yaşlılar ile çalışmak istemedikleri ve yaşlı bireylere yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Courtney ve ark. 2000, Moyle 2003, McLafferty ve Morrison 2004, Gallagher ve ark. 2006). Bu çalışma sonuçlarından farklı olarak Yılmaz ve arkadaşlarının (2010), hemşirelik öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun mezun olduktan sonra yaşlı bireyler ile çalışmayı istedikleri, ancak mezun olduktan sonra yaşlı ile çalışmayı isteme durumlarının, yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarını etkilemediği saptanmıştır. Tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan farklı bir çalışmada ise tıp fakültesine devam eden öğrencilerin üçte birine yakın bölümü ileride geriatri bölümünü tercih edeceklerini ifade etmişlerdir (Chua ve ark. 2008). Araştırmamıza katılan öğrencilerin çoğunluğunun yaşlı ile birlikte çalışmayı istemedikleri ve mezun olduktan sonra yaşlı bireyler ile çalışmayı isteme durumlarına göre, yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bu durumun öğrencilerin çoğunluğunun yaşlı bireyler ile birlikte çalışmayı istememelerine rağmen, yaşlıya sevgi, saygı ve bakım gibi olumlu düşünceleri pekiştirmelerinden ve ailelerinden yaşlılara karşı aldıkları olumlu davranışlar sayesinde yaşlılara yönelik olumlu tutum ve bakış açısı kazanmış olabileceklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir. Bu sonucun öğrencilerin kendi yaşamları içinde, yaşlılarla ilişkileri açısından taşıdığı önem dışında, sağlık alanında hizmet verecek olmaları ve profesyonel olarak yaşlılarla bire bir ilişkileri açısından da büyük öneme sahiptir. Her basamaktaki sağlık profesyonellerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin kendi tutumlarının belirlenmesi, bu tutumlarda eksiklik ve hataların giderilmesi için gerek mezuniyet öncesi gerekse mezuniyet sonrası eğitimlerle yaşlı ayrımcılığı konusunda ki hatalı yaklaşımların değiştirilmesi, donanımlarının artırılması ve onların da toplumun bu alandaki eğitimine ve yanlış tutumların giderilmesine katkıda bulunması açısından önemlidir.

Çalışma sonucunda, öğrencilerin yaş, cinsiyeti, yerleşim yeri, yaşlı ile aynı evde yaşama öyküsü bulunma ve mezun olduktan sonra yaşlı bireylerle çalışmayı isteme durumunun öğrencilerin yaşlılara karşı tutumlarını etkilemediği bulunmuştur. Ancak öğrencilerin almış oldukları eğitimin etkisi incelenmemiştir. Bu nedenle eğitimin programlarında yaşlılık ve yaşlı bakımı konularının kapsamı, öğrencilerin yaşlıların bakım hizmeti aldığı klinik veya sağlık kurumlarında uygulama yapma fırsatının olması durumu gibi değişkenlerin öğrencilerin yaşlılara karşı tutumlarına etkisinin incelenmesi için çalışmanın farklı eğitim kurumlarında karşılaştırılması olarak yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adelman RD, Greene MG, Charon R. Issues In Physician Elderly Patient Interaction. *Ageing And Society* 1991; 11: 127-148.
- Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri Ve Yaşlılara Karşı Tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2013;6(1):2-8.
- Akdemir N, Çınar Fİ, Görgülü Ü. Yaşlıların Algılanması ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi* 2007;10: 215-222.
- Aud MA, Bostick JE, Marek KD. Introducing Baccalaureate Student Nurses To Gerontological Nursing. *Journal Of Professional Nursing* 2006; 22(2):73-78.
- Burbank PM, Dowling AC, Crowther MR & et al. Improving Knowledge And Attitudes Toward Older Adults Through Innovative Educational Strategies. *Journal of Professional Nursing* 2006; 22(2), 91-97.
- Butler RN. Ageism: A Foreword. *Journal of Social Issues* 1980;36(2):8-11.
- Chua MP, Tan CH, Merchant R & et al. Attitudes of First-year Medical Students In Singapore Towards Older People And Willingness To Consider A Career In Geriatric Medicine. *Ann Acad Med Singapore* 2008; 37(11): 947- 951.
- Courtney M, Tong S, Walsh A. Acute Care Nurse's Attitudes Toward Older Patients: A Literature Review. *International Journal Of Nursing Practice* 2000;6(2),62-69.
- Çeçen D, Özbayır T. 2010. Cerrahi Kliniklerde Yatan Yaşlı Hastaların Genel Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2010; 26 (3) : 11-22.
- Çilingiroğlu N, Demirel S. Yaşlılık Ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türk Geriatri Dergisi* 2004;7(4):225-230.
- Erdemir F. Yaşlının Toplumsal Yaşamın İçinde Tutulması ve Yaşam Kalitesinin Korunması İçin Aile Ünitesinin Desteklenmesi: Kuşaklararası Aile Bağlarının Güçlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1998; 313-328.

- Fitzgerald JT, Wray LA, Halter JB & et al. Relating Medical Students' Knowledge, Attitudes And Experience To An Interest In Geriatric Medicine. *Gerontologist* 2003;43(6):849- 855.
- Fitzpatrick JJ, Salinas TK, O'Connor LJ & et al. Nursing Care Quality Initiative For Care Of Hospitalized Elders And Their Families. *Journal Of Nursing Care Quality* 2004;19(2):156-161.
- Gallagher S, Bennett KM, Halford JC. A Comparison Of Acute And Long-Term Health-Care Personnel's Attitudes Towards Older Adults. *International Journal Of Nursing Practice* 2006;12:273- 279.
- Güven ŞD, Muz GU, Ertürk NE. Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları Ve Bu Tutumların Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012; 15: 2.
- Hughes NJ, Soiza RL, Chua M & et al. Medical Student Attitudes Toward Older People And Willingness To Consider A Career In Geriatric Medicine. *Journal of the American Geriatrics Society* 2008;56(2):334-338.
- Happell B, Broker J. Who Will Look After My Grandmother? Attitudes Of Student Nurses Toward The Care Of Older Adults. *Journal Of Gerontological Nursing* 2001;27(12):12-17.
- Herdman E. Challenging The Discourses Of Nursing Ageism. *International Journal Of Nursing Studies* 2002;39:105-114.
- Hweidi IM, Al-Obeisat SM. Jordanian Nursing Students' Attitudes Toward The Elderly. *Nurse Education Today* 2006;26(1):23-30.
- Kishimoto M, Nagoshi M, Williams S & et al. Knowledge And Attitudes About Geriatrics Of Medical Students, Internal Medicine Residents, And Geriatric Medicine Fellows. *Journal Of The American Geriatrics Society* 2005;53(1):99-102.
- Kocataş S, Güler G, Güler N. 60 Yaş ve Üzeri Bireylerde Depresyon Yaygınlığı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2004; 7(1).
- Koç A, Yıldırım R, Gürcü M, Uluçay DV. 2013. Assessing young university students' behaviour regarding age discrimination. *The Annals of Eurasian Medicine* 2013;1(3): 49-55.
- Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A & et al. Attitudes And Knowledge Of The Greek Nursing Students Towards Older People. *Nurse Education Today* 2009;29(6):617-622.
- Lovell M. Caring For The Elderly: Changing Perceptions And Attitudes. *Journal of Vascular Nursing* 2006;24(1):22-26.
- Mandracıoğlu A, Çam O. Huzurevi Çalışanlarının Sorunları Ve Çalışanlar Hakkında Görüşleri. *Türk J Geriatr* 2004;7:29-32.
- McConatha JT, Hayta V, Rieser-Danner L & et al. Turkish And U.S. Attitudes Toward Aging. *Educational Gerontology* 2004;30(3):169-83.
- McLafferty I, Morrison F. Attitudes Towards Hospitalized Older Adults. *Journal Of Advanced Nursing* 2004;47(4):446-453.
- Moyle W. Nursing Students Perceptions Of Older People Continuing Society's Myths. *Australian Journal Of Advanced Nursing* 2003;20(4):15-21.
- Özdemir L, Akdemir N, Akyar İ. Hemşireler İçin Geliştirilen Yaşlı Değerlendirme Formu Ve Geriatrik Sorunlar. *Turkish Journal Of Geriatrics* 2005;8(2):94-100.
- Palmore EB. Research Note: Ageism In Canada And The United States. *Journal Of Cross-Cultural Gerontology* 2004;19(1):41-46.
- Ryan A, Melby V, Mitchell L. An Evaluation Of The Effectiveness Of An Educational And Experiential Intervention On Nursing Students' Attitudes Towards Older People. *International Journal Of Older People Nursing* 2007;2(2):93-101.

- Soyuer F, Ünalın D, Güleser N & et al. Sağlık Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları ve Bu Tutumların Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2010;3(2):20-25.
- Söderhamn O, Gustavsson SM, Lindencrona C. Reliability And Validity Of A Swedish Version Of Kogan's Old People Scale. Scandinavian Journal of Caring Sciences 2000;14(4):211-215.
- Taşçı E, Saruhan A. Yaşlılık Ve Kadın. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2006; 22 (2) : 187-198.
- Ünalın D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri Merkezi Çalışanlarında Yaşlı Tutumunun Değerlendirilmesi. Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi 2012; 2(3):115-120.
- Vefikuluçay DY, Terzioğlu F. Development And Psychometric Evaluation Of Ageism Attitude Scale Among The University Students. Turkish Journal Of Geriatrics 2011;14(3):259-268.
- Voogt BA, Mickus M, Santiago O & et al. Attitudes, Experiences, And Interest In Geriatrics Of First-Year Allopathic And Osteopathic Medical Students. Journal Of The American Geriatrics Society 2008;56(2):339-344.
- Wang CC, Liao WC, Kao MC & et al. Taiwanese Medical And Nursing Student Interest Levels In And Attitudes Towards Geriatrics. Annual Academic Medical Singapore 2009;38(3):230-236.
- Williams B, Anderson MC, Day R. Undergraduate Nursing Students' Knowledge Of And Attitudes Toward Aging: Comparison Of Context-Based Learning And A Traditional Program. Journal Of Nursing Education 2007;46(3):115-120.
- Wilkinson TJ, Gower S, Sainsbury R. The Earlier, The Better: The Effect Of Early Community Contact On The Attitudes Of Medical Students To Older People. Medical Education 2002;36(6):540-2.
- Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi 2010;3:35-53.
- Yılmaz M, Altok M, Polat B, Darıcı M, Sungur MA. Genç Erişkinlerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. Turkish Journal of Geriatrics 2012; 15(4): 419-423.